



VOORAF

DICK DE JONG

Onderlaatst kreeg ik een nieuw boek in handen met als titel 'TREK - eten onderweg toen en nu' (ISBN 9789038806402). In twaalf hoofdstukken komen uiteenlopende eetmomenten aan bod, maar drie belangrijke, die op (of in) ons gebied van toepassing zijn, mis ik. Graag noem ik ze: De middagboterham tijdens de hooibouw. In veel gevallen lag het hooiland een stuk verwijderd van de boerderij. En dan was het om twaalf uur naar huis gaan om te eten onpraktisch. Dus ging er brood mee, in een speciaal kistje, met een kruikje koude thee. Soms ook koude koffie. Dan bleef je tijdens warme dagen beter wakker. Hoe laat er gegeten moest worden gaf de kerkklok in de verte aan. De tweede is een hapje tussen de middag tijdens marktdag. Vooral als het druk was, gebeurde het nog wel eens dat de marktdag ook in de middag nog een poosje doorliep. En dan kreeg je trek en moest er even ergens worden gegeten. In bijna elke horecagelegenheid van een marktstad was men daarop voorbereid. Vaak werd dan een gebakken ei gegeten. Het onderscheid tussen een omelet en een uitsmijter was bij de meeste boeren onbekend. En dan ten derde was er soms een diner bij Van Kekum in Gorcum als er iets te vieren viel. Veel veevoederhandelaren hadden de gewoonte om aan het eind van het jaar de boeren die een bepaald minimum aan voer hadden afgenomen uit te nodigen voor een stevige maaltijd.



broodkistje



Uit de signatuur links onder blijkt dat de schilder die dit boerenbedoe-ninkje op het doek vast heeft gelegd 'van achteren' de naam Otter had. Maar dat is ook het enige. Het zou best ergens aan de Alblas of de Gies-sen geschilderd kunnen zijn.

WEERSVERWACHTING

Het woord zegt het overduidelijk: verwachting. Niets van wat je verwacht is bij voorbaat realiteit. Op het moment waarop ik dit schrijf, waait er een koude wind met zwangere wolken aan de lucht. Volgens de deskundigen - van die discipline hebben we er nogal een paar- verkeren we over honderd jaar gemeten in een nogal koele fase. We doen het er mee, maar er is hoop. Weersvoorspellingen maken is een bedrijfstak. 'Het wordt warm, zomerse temperaturen van 25 graden in aantocht', zeggen de verkopers begin mei. Wordt het warmer dan merkt mijn buurman ongetwijfeld op dat het allemaal te maken heeft met de klimaatverandering. Duidelijk, ik onderschat dat niet, maar je kunt niet alles aan haar ophangen. Een tiental jaren geleden was het in april behoorlijk warm. 'Zie je wel', zei hij. Hij had het nog niet gezegd of de koude regen viel met bakken uit de hemel. Zo zelfs dat het waterschap extra pompen inzette om onze polders droog te houden!

OUD EN NIEUW



Twee op zichzelf staande foto's. Toch hebben ze een samenhang. Niet allen geografisch. Links laat ouderdom zien, waar meer nodig is dan een verfje. Rechts verwacht nieuw leven, dat hier als vanzelf komt.



Op een dag met wisselvallig weer zijn deze beide foto's gemaakt. In de Krimpenerwaard. Op een zaterdag. Foto's die iets tegenstrijdigs laten zien. Maar die tegelijkertijd van alles vertellen van het dagelijks leven.

De boerderij ademt het levenseinde. Uit alles blijkt dat het boerenbedrijf hier voorbij is. Waarom weten we niet. Misschien geen opvolgers, of geen zin om in de nieuw tijd verder te gaan, mogelijk het niet meer kunnen wegens ouderdom of ontstaan gebrek. Als we er meer van willen weten, zullen we een onderzoek moeten starten.

Het in de sloot drijvende nest zegt eigenlijk veel meer. Daar komt nieuw leven. Daar is dat nest voor gebouwd. Om er eieren in te leggen en die uit te broeden. En voor je het weet zwemt de moeder door de sloot, met rondom haar zenuwachtige kleintjes.

VRAAG



In de vorige editie van Boer & Hoeve stond deze foto met de vraag of iemand wist waar dit was. Daarop kwam geen reactie, dus herhalen we het hier. De uitbouw met plat dak, zoals hier te zien is gebeurde wel meer. **Wie weet welke boerderij dit is?**

Een mooie gelegenheid om de vraag weer eens te stellen: Boerderij & Erf zoekt nog oude (en nieuwe) foto's van boerderijen.

Neen, alles wat met de boerderij te maken heeft. **Reacties zijn zeer welkom!**

UIT HET STICHTINGSBESTUUR

PROJECT DE DUURZAME BOERDERIJ

De ontwikkelingen binnen dit project gaan de goede kant op. Inmiddels is ook de Gemeente Krimpenerwaard aangeschoven om samen met de gemeenten Molenlanden en Vijfheerenlanden en de beide andere betrokken instellingen (Het Nieuwe Wonen en de Regionale Energie Strategie) het probleem aan te gaan pakken. 16 boerderijeigenaren hebben zich aangemeld met hun boerderij om als voorbeeld te dienen bij een te maken boerderijenroute. Zowel in de Vijfheerenlanden als in de Krimpenerwaard zoeken we er nog een paar bij, dus als u wilt meewerken, graag uw reactie. U blijft op de hoogte, via interne media als deze Boer & Hoeve of via de regionale pers.



Een bij de duurzaamheid passende foto: wasgoed dat nog aan 'de lijn' wordt gedroogd. Geen elektriciteit kostende wasdroger. Trouwens waar zie je nog waslijnen of een speciale droogstelling. Zelfs als je dit woord droogstelling in tikt op internet is het hard zoeken naar dat eertijds zo handige hulpmiddel op het erf...

PROJECT DE DIGITALE BEELDBANK

Met financiële steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland loopt dit project. Met regelmaat (bijna dagelijks) komen er weer nieuwe foto's binnen en langzaam aan begin het een mooi geheel te worden. In totaal zijn er een kleine 2.650 boerderijen, waarvan er bijna 1730 op de foto staan. Dat is meer dan 65% van de boerderijen. Van een aantal boerderijen zijn er meer foto's gemaakt; het aantal foto's bedraagt 6.550. We hebben nog tot 1 april 2022 de tijd. Maar als u nog wil meehelpen foto's te maken, laat dat even weten. De tijd gaat snel...

PROJECT VRIJKOMENDE AGRARISCHE BEBOUWING

Het derde project dat Boerderij & Erf AKV onder handen heeft betreft de Vrijkomende Agrarische Bebouwing. Feitelijk loopt dat al sinds 2018, maar het is even naar de achtergrond geschoven, omdat eerst de Gemeente Molenlanden een beleidsdocument wilde ontwikkelen. Intussen is ook de Gemeente Vijfheerenlanden met het onderwerp bezig. Langer wachten kunnen wij als Boerderij & Erf AKV niet, want op 31 december 2022 is de einddatum. Daarom gaan we nu snel verder met het ontwikkelen van een aantal documenten.

DE RUILVERKAVELINGSBOERDERIJ



De eerste ruilverkavelingsboerderijen worden ook al cultureel erfgoed: laten we er met elkaar zuinig op zijn!

Misschien iets voor een nieuw project, de ruilverkavelingsboerderij. Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw kennen we in de streek deze nieuwe(re) boerderijen. Vooral veel in de Alblasserwaard. In de Vijfheerenlanden minder en in de Krimpenerwaard hebben ze alleen vrijwillige ruiling meegemaakt. In de Canon van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden staat 'het verhaal' van de ruilverkaveling treffend beschreven:

VEEBOEREN IN EEN VERANDERENDE WERELD (1955 – 1987)

Oude boerderijen werden verlaten, 116 nieuwe werden er gebouwd. Oude, kronkelige tiendwegen werden ingewisseld tegen 128 kilometer nieuwe, kaarsrechte wegen dwars door de polder. Poldersloten werden recht getrokken, nieuwe bruggetjes gebouwd. En wat je niet met het blote oog kon zien, maar wat wel gebeurde, de boeren ruilden onderling percelen. Zodat ze al hun land rondom hun boerderij hadden liggen en niet zoals vóór de ruilverkaveling een plukje land hier en een plukje daar. De ruilverkaveling moest de boer in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden in de race houden met zijn Europese concurrenten. Voor de kleine boerderijen was schaalvergroting - en méér vee - noodzaak om een normaal inkomen te hebben. Met de afbouw van een brug over de Ammerseboezem bij Liesveld en Graafstroom werd op dinsdag 29 september 1987 de ruilverkaveling van de Alblasserwaard, met 22.500 hectare het grootste project in Europa, afgesloten.

Deze grootschalige ruilverkaveling kwam niet van de ene op de andere dag. Op 24 september 1965 waren bussen met boeren naar Hoornaar gereden om te stemmen voor een ruilverkaveling in de Alblasserwaard. In de tien jaar daarvoor waren er veel voorlichtingsavonden aan voorafgegaan. Mannen hadden een ruilverkavelingscursus gevolgd en met vrouwen en moeders was vooruitgeblikt op de vele vernieuwingen van de ruilverkaveling. Lang niet iedereen zag de grote operatie zitten. Jonge boeren waren in het algemeen voor, ouderen hadden hun bedenkingen. In de grote feesttent in Hoornaar stemde tenslotte een grote meerderheid - in die tijd werden thuisblijvers beschouwd als voorstemmers - vóór de operatie. 'Het voorstel is beëindigd, het werk kan beginnen' jubelde het Nieuwsblad voor Gorinchem en omstreken.

Terwijl in de Alblasserwaard wegen werden aangelegd en de waarde van de gronden werd bepaald, kwam een ruilverkaveling voor de Vijfheerenlanden maar niet van de grond. De polderbesturen lagen dwars, maar na een voorbereiding van tien jaar ging ook hier in 1980 de ruilverkaveling van start. Nu lieten ook de nieuwe streekbewoners van zich horen. Zij zetten zich in voor natuurbehoud en recreatiegronden. De jonge boeren in de Vijfheerenlanden waren faliekant tegen de ruim 1000 hectare natuurgebieden die aan het landbouwareaal werden onttrokken.

Drinkbakken

Voor de boeren bracht de ruilverkaveling dat wat hen was voorgehouden. De stallen in de nieuwe boerderijen waren modern, voorzien van automatische drinkbakken, van een mestafvoer via een lopende band en van melkmachines. En het vee liep nu in één weiland. Nieuwe polderwegen sloten aan op de provinciale

weg. De Alblasserwaard had de hoogste melkdichtheid per hectare van Nederland bereikt. 'Dit is iets om trots op te zijn' merkte een ambtenaar in Giessenlanden in 1985 nog op.

Melkplias

Maar ook elders nam de melkproductie toe. Het gevolg van de automatisering en rationalisering van de veeveelt was een overschot aan melk en boter. Binnen de Europese Unie ontstond eerst een melkplias en later een boterberg. Om gedwongen bedrijfssluitingen te voorkomen stelde de Europese Economische Gemeenschap subsidies in, waardoor boeren een gegarandeerde minimumprijs voor hun melk ontvingen. Vanaf de jaren tachtig voerde Europa om van de boterberg af te komen melkquota in. Voor uitbreiding van hun bedrijf moesten boeren quota opkopen van andere boeren, bijvoorbeeld bij bedrijfsbeëindiging. Dit systeem bleek effectief, in 2007 was er een zuiveltekort.

Ondertussen was de status van de boer binnen de plattelandsamenleving veranderd. In 1965 nog kreeg een vrome boer die zich in de feesttent in Hoornaar afvroeg of de ruilverkaveling van de Alblasserwaard wel in overeenstemming met Gods woord was, als antwoord: 'Misschien is het Gods wil dat mensen in de Alblasserwaard gelukkig kunnen werken en wonen'. Veertien jaar later, in 1999, viel bij de eerste lus-polderlandschap herhaaldelijk het woord rentmeesterschap. De moderne, professionele boer had er in het verkavelde en inmiddels ook verstedelijkte landschap een taak bij gekregen, die van natuurbeheerder.

RUILVERKAVELING



DIENT U EN ONS LAND

De ruilverkaveling speelde overal een grote rol, maar die van de Alblasserwaard was de grootste in haar soort.

Ook deze nieuwe boerderijen hebben een status. In elk geval is er een aantal gelijksoortige bouwstijlen en vormgevingen in te ontdekken, waardoor ze op de duur karakteristiek zullen worden.

De oudere boerderijen zijn grotendeels hallenhuis-boerderijen, zoals in een groot deel van midden Nederland. Daarnaast zijn er varianten als krukhuisen en dwarshuisen. Die in onze streek hebben weliswaar specifieke kenmerken. Hoe westelijker gelegen de boerderij, hoe meer het dreigende water een rol speelde

Ook bij de ruilverkavelingsboerderijen kunnen gelijksoortige groepseenheden worden onderscheiden. Een eerste inschatting laat zes verschillende groepssoorten zien. Per soort zijn weer kleine verschillen. Los staand woonhuis of vast staand. Een verdieping of twee. Enzovoort. Nu de ruilverkaveling intussen tenminste twee generaties heeft overleefd wordt het interessant over deze ruilverkaveling en met name de daaruit voortvloeiende boerderijen eens een verdiepende studie uit te voeren. *Als iemand van u informatie of foto's heeft, misschien wel wat over wil vertellen, graag!*

EN VERDER NOG...

STILLEVEN

In het leven van alledag kom je van alles tegen. Zie je veel, lees je het nodige. Kortom: neem je heel veel tot je. Het 'leven' hier rechts staat op het moment dat de foto werd gemaakt inderdaad even stil. Heel even maar. Hooguit een nacht, want morgenvroeg komt de schilder weer, pakt een van de kwasten en gaat weer aan het werk.





IN PLAATS VAN BOERDERIJEN

Een tekening van Papendrecht, waar nadrukkelijk de boerenbedoeeningen zijn ingetekend. Toen waren ze er nog. Als je nu in 2021 de dijk van Gorcum naar Alblasserdam rijdt is alles industrie en woonwijken. Dat was eertijds anders. Overal stonden aan de noordzijde van de dijk boerderijen, 'huis ter om op'. Met daarachter de weilanden, die veelal tot aan de vele Tiendwegen reikten. Anno nu is daar nog maar weinig meer van over. Onderlaatst zijn bij Papendrecht nog een paar restanten gesloopt.

JAPANS PORSELEIN

Dat runderen over de hele wereld van belang zijn, toont dit antieke bord. Een Chinees blauwwit ko-sometsuke bord met ossen. Destijds gemaakt voor de Japanse markt: Tianqi 17^e eeuw. Ko-sometsuke of Tianqi porselein verwijst naar Chinees onderglazuur blauw porselein, gemaakt in de onofficiële ovens van Jingdezhen. Over het algemeen was Tianqi-porselein een variëteit van porselein uit verschillende stijlen. De Tianqi-waren en andere aanverwante waren vertonen een verfrissende spontaniteit van ontwerp dat ze uniek maakt in de Chinese keramiekgeschiedenis.



WAT IS NATUUR NOG IN DIT LAND...

Een paar jaar hadden we een opvallend droog voorjaar, wat al snel werd toegeschreven aan de klimaatproblemen. Het afgelopen voorjaar hebben we juist een opvallend natte lente gehad. Wat een groeikracht zat daar in. Alle schoot de grond uit. Vooral ook de ongewenste kruiden, die we oneerbiedig wel eens onkruid noemen.



INLEIDING

Ooit stond er in een editie van deze nieuwsbrief iets over de hond op de boerderij. Sindsdien lijken alle katten ons vragend aan te kijken: 'Waarom wij niet?' Of bedoelt deze regenvoorspeller: 'Wanneer wij?'. Waarom die band tussen hond en kat? 't Is niet duidelijk.

Toch vertellen veel oude boerenschouwen het waarom. In oude boerderijen zit vaak een grote schouw, waaronder het haardvuur vroeger brandde. De achterwand van die schouw is betegeld, veelal met 'witjes' en hier en daar een tableau. Een uit voer of zes tegels bestaande afbeelding van een paard, een koe en nog wat dieren. Soms ook een kat en een hond. Dat was, vertelt men, om aan te geven aan welke kant van de haard de boer en de boerin hun vaste zitplaats hadden.



HUISDIER

De poezen, die onze voorouders in huis tolereerden waren van belang om het ongedierte buiten te houden. Want toen de mens zich nog maar net een boerenleven had aangemeten, bleek dat muizen en ratten zich te goed deden aan de kostbare voorraden. Die knaagdieren trokken wilde katten aan, die een zo weldadige voedselvoorraad in de huizen aantroffen, dat ze bleven. De huiskat, de felis domestica, was een feit geworden. Ging voortaan snorrend en kopjes gevend door het leven. En maakt anno nu de dienst uit in de huizen.

ANDERE KATTEN OF GEEN POEZEN

In de aannemerij komen we de naam kat ook regelmatig tegen. Maar dan anders. Als een riool met een handslinger (een ronddraaiende veer) wordt gereinigd, zit aan de voorzijde daarvan een kat, een grove borstel. Een elektrische bouwkraan, die vanaf de grond wordt bediend, kent een loopkat, waarmee de kraanmachinist het gevaarte stuurt. De midden in het water geheide aanlegpaal (vaak in jachthavens) heet een kat.



Als bouwvakkers een simpele klus moeten klaren, zeggen ze tegen elkaar: 'Dat is kat in het bakkie', een gemakkelijk klusje. Een dubbele katrol (om te hijsen) heet een katblok. Ook het voorvoegsel kat in katrol heeft met dit dier niets van doen. Dat geldt evenzo als het gaat om de kathaak, waar de katrol aan hangt. Het touw dat over de katrol loopt, heet katkoord. En de schijf van een katrol heet katschijf. Een kattenkop is een door een 'blokkenmaker' speciaal vervaardigde katrol, veelal bij de botenbouw gebruikt. Overigens komen we ook op de boerderij de katrol wel tegen, in de hooiberg.

Hanenbalken worden ook wel kattenbalken genoemd. Als gezegd wordt 'De poes zit in de gang', betekent dit dat de muren schimmelachtig uitslaan, veroorzaakt door de in oude boerderijen veel voorkomende salpeter, die vanuit de mestvaalt van vroeger het steenwerk aan blijft tasten.

FELIS

Het woord kat komt van het Latijnse catta en dateert uit de keizertijd, toen de huiskat, afkomstig uit Afrika, een steeds meer voorkomende verschijning werd. De tot dan toe gebruikelijke naam felis verdween zelfs helemaal. Of men duidde met felis sindsdien vooral de wilde kat aan. Poes is de benaming voor de vrouwelijke kat. De tegenhanger van de kater. Poes is ontleend aan het blazen van een kat, waarbij een geluid klinkt als 'poeoesssh'.

Overigens is een kat een geweldige weervoorspeller. Als een kat zich langdurig wast en continu de vacht aan het schoonlikken is, komt er vast en zeker veel regen. Als er storm gaat komen, loopt een kat allemaal heen en weer. Bij dreigende sneeuw worden ze zelfs lastig. En als er dagen van zonneschijn komen, ligt onze felis op de meest gekke plaatsen te slapen.



herbestemming, restauratie, renovatie & nieuwbouw

www.lakerveld-architectuur.nl

Herbestemming Maria Johanna Hoeve Noordeloos



Dé makelaardij van de Abblasterwaard

Deelstratweg 104a - 8209 ND Heteren - Abblasterwaard - Vijfheerenlanden - 0304-2284588



BOERDERIJ & ERF

abblasterwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57 2964 AT Groot-Ammers
0184-661425 of 06-53759618

secretariaat@boerderijnerf.nl www.boerderijnerf.nl

REDACTIE & SAMENSTELLING:

LA CARRIOLA



tekst &
advies

Dick de Jong | 06-22845889 | djtekst@planet.nl

BENT U AL BEGUNSTIGER VAN BOERDERIJ & ERF AKV?

Waken over het boerderijbestand. Enerzijds door in stand te houden wat er is. En dan niet alleen de oude(re) boerderijen. Ook de nieuwe(re) (ruilverkavelings)boerderijen lopen gevaar. Dat in stand houden kan ver gaan. Zoals het samen met eigenaren en bewoners mee zoeken naar nieuwe bestemmingen voor boerderijen, waar het boerenbedrijf ten einde loopt. Jaarlijks zijn er in onze regio tegen de 10 boeren die hun bedrijf stoppen. Dat houdt een zeker risico in; het kan tevens een verandering betekenen voor het boerenlandschap. Voor het gebied waar we wonen en waar we met elkaar zo trots op zijn.

Iedereen kan meedoen aan het behoud en de ontwikkeling van de boerderijen in de streek. Door u aan te melden als begunstiger van Boerderij & Erf Abblasterwaard-Krimpenerwaard-Vijfheerenlanden blijft u op de hoogte van de activiteiten en krijgt u voor € 17,50 per jaar:



- Elk half jaar de gedrukte nieuwsbrief met veel informatie.
- Jaarlijks een uitnodiging voor een bijeenkomst met lezing of een presentatie.
- Elk jaar een uitnodiging voor een excursie. Naar een 'ander' gebied.
- Tenminste tienmaal per jaar de digitale nieuwsbrief, boordevol nieuws.

Indien van toepassing: alle extra berichtgeving over actuele onderwerpen.

Daarnaast kunt u zich aanmelden als vrijwilliger en bijvoorbeeld meewerken aan een van de projecten die onder handen zijn. Deze zijn van

uiteenlopende aard op het gebied van bouwkunde, restauratietechniek, administratie, publiciteit, fotografie en redactiewerk. Bedrijven en instellingen kunnen Boerderij & Erf Abblasterwaard-Krimpenerwaard-Vijfheerenlanden sponsoren. Dit kan door een eenmalige gift, een jaarlijkse bijdrage of door het plaatsen van een advertentie in de nieuwsbrief. *Laat even weten als u wilt meedoen...*